

Web 2.0 i biblioteka 2.0: Kako su Web 2.0 alati unaprijedili pristup objektima baštine?

Dr. sc. Lejla Kodrić

Filozofski fakultet u Sarajevu, Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo

lejla.kodric@ff.unsa.ba

Sažetak – *Praksa ustanova baštine u nekoliko posljednjih godina počinje oprobavati Web alate čije korištenje nije bilo poznato ili bar ne popularizirano unutar Web 1.0 tehnološkog okruženja. Baštinska je praksa unutar različitih djelatnosti, neovisno o istovremeno trajućoj teorijskoj raspravi o problemu, prihvatila nove alate kao razlikovne te korisne, a čemu u prilog govori i promptno pojavljivanje novih pojmova kakvi su arhiv 2.0, biblioteka 2.0 ili, pak, muzej 2.0. Unaprijedene mogućnosti konverzacije unutar novih, Web 2.0 alata te njihova naglašeno dvosmjerna priroda ojačavaju korisničko prisustvo u Web prisustvu ustanova baštine. Predmetni rad pokušaj je ukazivanja na značaj te mogućnosti implementacije Web 2.0 alata i koncepata u području baštinske / bibliotečke informacijske zajednice. Biblioteke, a potom i druge baštinske ustanove već duže vrijeme prepoznaju unaprijedene mogućnosti koje su u području realizacije baštinskih usluga ponudile nove, Web 2.0 tehnologije. Unutar akademske te stručne baštinske zajednice i dalje valja promišljati o te eksperimentirati s Web 2.0 tehnologijama, a koje su za područje realizacije baštinskih usluga zanimljive zahvaljujući nizu svojih, korisniku orijentiranih uslužnih mogućnosti.*

Ključne riječi – *Web 2.0, biblioteka 2.0, baštinske ustanove*

1. UVOD

Iako je izvorno nastao izvan baštinskog okruženja, 2.0 koncept, kao savremeni tehnološki koncept u području Web tehnologija, ostvaruje veliki utjecaj na niz djelatnosti povezanih s implementacijom informacijsko-komunikacijskih tehnologija, dakle, i na djelatnosti baštinskih ustanova, a, sasvim sigurno, i na širi kulturni te općedruštveni kontekst. 2.0 koncept, u ma kojem području primijenjen, samo je u izrazito simplificiranom pristupu isključivo tehnološki koncept, odnosno koncept redefiniranja na pukoj tehnološkoj razini. Pojava novih pojmova poput učenje 2.0, pravo 2.0, reklamiranje 2.0, arhiv 2.0, biblioteka 2.0 ili muzej 2.0, ali i usluga 2.0 jeste potvrda da se u okviru različitih djelatnosti, a pod utjecajem redefiniranog, 2.0 okruženja, uz očigledne tehnološke, realiziraju i one posljedične, dubinske, strukturne promjene. Razlog zbog kojeg se aktualna razvojna faza Web tehnologija znana kao Web 2.0 tako dramatično odrazila na cijeli niz djelatnosti, a osobito informacijsko-uslužnih, djelimično se ogleda i u činjenici da Web 2.0 “nije prvenstveno definiran brzinom ili infrastrukturom, već time kako je sadržaj kreiran, distribuiran i diseminiran te prirodom interakcije između sadržaja i korisnika, ali i korisnika međusobno, i to kroz sasvim novu

generaciju Web platformi i alata”¹. Ili se razlozi neospornog utjecaja 2.0 koncepta na informacijske uslužne djelatnosti još očiglednije prepoznaju u Web 2.0 obilježjima koje ističe S. Abram podsjećajući da je koncept 2.0 poglavito povezan s “konverzacijom, međusobnim umrežavanjem, personalizacijom i individualizacijom”², a što su, sasvim očigledno, obilježja koja direktno modificiraju na komunikaciji i participaciji zasnovani informacijsko-uslužni čin.

Valja istaći da se oko legitimnosti termina Web 2.0 te oko razumijevanja stvarnog značenja te opsega ovog pojma u nekoliko posljednjih godina pojavljuju čak i posve oprečna stajališta. Na jednoj su strani nastojanja da se Web 2.0 vidi kao tehnološka promjena koja je, isključivo, do sada razvijeni, krajnji rezultat evoluiranja postojećeg Web tehnološkog okruženja ili, pak, na drugoj strani, kao pojava koja je imanentno nova te, samim time, takva koja je posve revolucionirala dosadašnje korištenje Web tehnologija. Istovremeno, iskustva iz

¹ K. Bolan, M. Canada, R. Cullin, „Web, Library and Teen Services 2.0.”, *Young Adult Library Services*, Vol. 5, br. 2, 2007, str. 40.

<https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/proxy/nph-proxy.cgi/000100A/http/web.ebscohost.com/ehost/pdf=3fvid=3d5=26%hid=3d8=26sid=3dad2fe2eb-8af5-4b0a-ac1b-2b3da3ecc6e5=2540sessionmgr103>, 10. marta 2010.

² S. Abram, „Web 2.0, Library 2.0, and Librarian 2.0: Preparing for the 2.0 World”, *Online International Conference Proceedings*, 2007.

<http://www.sirsidyntix.com/Resources/Pdfs/Company/Abram/OnlineInternationalProceedings1.pdf>, 10. marta 2010.

prakse baštinskih ustanova upućuju na činjenicu da su se od 2004. godine, najprije u informacijski najizraslijim zajednicama, a potom postupno i u onima manje razvijenim, počeli pojavljivati modeli realizacije informacijskih usluga, ali i usluga uopće, zasnovani na tehnologijama kakve se ranije ne susreću u informacijskoj praksi ustanova baštine, ali ni šire.

Naime, očigledno je da praksa ustanova baštine u nekoliko posljednjih godina počinje oprobavati Web alate čije korištenje nije bilo poznato ili bar ne popularizirano unutar Web 1.0 tehnološkog okruženja. Bivajući svjesni postupnih, ali i sve očiglednijih promjena u aktuelnom informacijskom okruženju, nekoliko autora na čelu s T. O'Reillyjem, za novi, izmijenjeni Web tehnološki prostor predlažu termin Web 2.0. I sam predloženi naziv zazivanje je prethodnog tehnološkog koncepta, odnosno potvrda da Web 2.0 nije definitivni raskid s konceptima razvijenim unutar Web 1.0 tehnološkog okruženja. Čini se da se ipak radi o prirodnom razvoju početnih koncepta koji, u vremenu i uvjetima kada su nastali nisu mogli evoluirati do onog stepena razvoja na kojem su danas. Sazrijevanje raznolikih uvjeta unutar šireg okruženja omogućilo je pojavu Web alata koji se u okviru Web 1.0 tehnološkog okruženja nisu imali priliku razviti. Takvo što ipak ne znači da tekuće promjene ne predstavljaju jedno očigledno novo i drugačije razdoblje u razvoju i implementaciji Web tehnologija. Iako nastali na zasadama Web 1.0 tehnološkog okruženja, Web 2.0 alati i tehnologije naredna su i jasno diferencirana razvojna faza u razvoju Web tehnološkog okruženja. Kako to obično biva, sama praksa pojedinih djelatnosti potvrđuje ili odbacuje izvjesne teorijske pretpostavke te ih, time, čini osnovanim ili, pak, neosnovanim. Potpuno novi modeli realizacije informacijskih, ali i ostalih usluga ustanova baštine, zasnovani na dotad nepoznatim ili, pak, alatima razvijenim u pukoj rudimentarnoj formi, najbolja su potvrda promjena u tehnološkom okruženju. Ipak, stepen razlikovnih elemenata nije toliki niti u toj mjeri suštinski da bi predstavljao potpuno novu paradigmu ili, tačnije, raskid s prethodnim tehnološkim okruženjem. Dakle, prirodan slijed te oslanjanje na prethodno tehnološko iskustvo sigurno postoji. Međutim, opseg promjena, kao i stepen inovativnosti u području Web tehnologija od 2004. godine naovamo ipak je dovoljan da opravda legitimnost termina Web 2.0 kao termina koji se odnosi na aktuelno, izmijenjeno tehnološko okruženje, sa sebi svojstvenim, prepoznatljivim, razlikotvornim obilježjima. Zapravo, stvarna je praksa unutar različitih djelatnosti, neovisno o istovremeno trajućoj teorijskoj raspravi o problemu, prihvatila nove alate kao razlikotvorne te korisne, a čemu u prilog govori i promptno pojavljivanje novih pojmova kakvi su arhiv 2.0, biblioteka 2.0 ili, pak, muzej 2.0 u području baštinske djelatnosti, recimo. Čini se da je moguće ispravno stajalište o

navedenom problemu ono koje pomiruje dvije krajnosti: evolucijsku i revolucijsku. Web 2.0 okruženje nemoguće je posmatrati odvojeno od Web 1.0 tehnološkog okruženja, na čijim zasadama i kao čija slijedeća razvojna faza i nastaje. Istovremeno, opseg promjena u toj mjeri je nov i razlikotvoran da je sasvim opravdano govoriti o novom, izmijenjenom, sebi svojstvenom okruženju. Prihvatanje legitimnosti termina Web 2.0 kao termina kojim se opisuje cijeli niz novih, korisnih Web alata ne samo da je pod pritiskom stvarne prakse koja je takvo što već generirala, već je, u konačnici, i vrlo pragmatično rješenje. Zasebno razumijevanje termina dozvoljava da se pojedine, jasno diferencirane tehnologije smjeste u okvire novog pojma, dozvoljavajući mu na taj način da i dalje bude razvijan, eksploatiran te promišljan.

2. WEB 2.0 I BIBLIOTEKA 2.0 – IZMEĐU KONTROVERZE I PRIHVATANJA

S tim u vezi, ustanove baštine, a među njima posebice biblioteke, još u ranoj, začetničkoj fazi novog vala promjena u aktuelnom tehnološkom okruženju, promptno počinju reagirati na novonastale, naprije tehnološke, a, samim time, i promjene na ostalim nivoima, a čega je posljedica i postupno konceptualiziranje novog pojma – biblioteka 2.0. Pritom, odgovor bibliotečke zajednice na redefiniciju u aktuelnom tehnološkom okruženju realizira se kao odgovor u dva moguća pravca, onom teorijskom, ali i praktičnom. Zapravo, uporedo sa sve žustrijom teorijskom raspravom te konceptualiziranjem pojma biblioteka 2.0 unutar bibliotečke znanstvene zajednice, same biblioteke, a potom i druge baštinske ustanove postupno počinju prepoznavati unaprijedene mogućnosti koje su u području realizacije baštinskih usluga ponudile nove, Web 2.0 tehnologije, a što se posebice odnosi i na informacijske usluge ustanova baštine.

Dakle, sam interes za koncept biblioteka 2.0 pojavljuje se gotovo uporedo s konceptualiziranjem pojma Web 2.0. Sasvim sigurno, kovanicu biblioteka 2.0, a u sprezi s izranjajućim konceptom Web 2.0, prvi je na svom *LibraryCrunch* blogu, u septembru 2005. godine osmislio M. E. Casey.³ Otkrivajući još u samom začetku mogućnosti plodnog suodnošenja, tačnije, neminovnog utjecaja izmijenjenog tehnološkog okruženja na aktuelnu bibliotečku, odnosno baštinsku djelatnost uopće, P. Miller⁴ u oktobru iste godine objavljuje vrlo utjecajni tekst pod naslovom *Web 2.0: nastajanje nove biblioteke*. U novembru 2005. godine, na tragu sve akutnijeg

³ Usp. M. E. Casey, „LibraryCrunch Blog“, Septembar 2005. <http://www.librarycrunch.com/2005/09/>, 15. aprila 2010.

⁴ Usp. P. Miller, „Web 2.0: Building the New Library“, *Ariadne*, br. 45, 2005. <http://www.ariadne.ac.uk/issue45/miller/>, 1. aprila 2010.

angažmana na afirmiranju novog pojma, K. Chad⁵ i P. Miller pod okriljem Talisa⁶ objavljuju tekst s naslovom *Imaju li biblioteke smisla? Pojava biblioteke 2.0*, bivajući, na taj način, među autorima koji su vidno doprinijeli konceptualiziranju te razumijevanju novonastalog, intrigantnog pojma biblioteka 2.0. Da se radi o iznimno intrigantnom pojmu potvrđuju i daljnja promišljanja te djelimično oprečna stajališta o pojmu biblioteka 2.0 unutar bibliotečke znanstvene zajednice. Uporedo s ovim procesima, unutar stručne bibliotečke zajednice pojačano se počinje eksperimentirati s Web 2.0 tehnologijama, a koje su u području realizacije baštinskih usluga ubrzo postale zanimljive zahvaljujući nizu svojih, korisniku orijentiranih uslužnih mogućnosti. Za razliku od temeljne kontroverze u vezi s legitimiranjem pojma Web 2.0, a koja se poglavito odnosila na pitanje opravdanosti bitnijeg razlikovanja, a, shodno tome, i zasebnog imenovanja aktuelnog, Web 2.0 okruženja u odnosu na prethodno, tradicionalnije, Web 1.0 tehnološko okruženje, kontroverza u vezi s pojmom biblioteka 2.0 realizira se oko drugačijih pretpostavki. Naime, pojam biblioteka 2.0 od samoga je početka unutar bibliotečke zajednice prihvaćen kao razlikotvoran te kao pojam koji se odnosi na niz pojava, odnosno promjena u aktuelnom bibliotečkom informacijsko-uslužnom okruženju, a koje se, sasvim sigurno, imaju bitnije odraziti i na djelatnosti ostalih ustanova baštine. Dakle, afirmiranje novog pojma biblioteka 2.0 realizira se kao njegovo gotovo euforično, u početku pomalo trendovsko prihvatanje unutar bibliotečke zajednice. Mimoilaženja se, pak, pojavljuju unutar razumijevanja opsega samog pojma, čak i kada je pojam, bez otpora svojstvenom legitimiranju pojma Web 2.0, općenito ušao u svakodnevnu upotrebu.

Temeljna mimoilaženja u vezi s razumijevanjem pojma biblioteka 2.0 gotovo se mogu sažeti u intrigantnom iskazu M. E. Caseya i L. C. Savastinuk o "biblioteci 2.0 kao onoj čije srce

čini korisniku usmjerena promjena"⁷. Na tragu spomenutog iskaza, teorijski pristupi biblioteci 2.0 dijele se na one koji u biblioteci 2.0 prepoznaju samo nastavak te unaprijeđene mogućnosti orijentiranja ka korisniku, na jednoj strani, ali i na one koji termin biblioteka 2.0 radije prepoznaju u sinergiji Web 2.0 tehnoloških alata i njihove implementacije u prostoru realizacije bibliotečkih usluga, na drugoj strani. Sljedbenici prvog stajališta ne negiraju da 2.0 alati bitno mijenjaju modele realizacije usluga unutar ustanova baštine, ali naglašavaju da je 2.0 svjetonazor, ako se, pored ostalog, vidi i kao namjera sve aktivnije korisničke participacije, zapravo, kontinuiran cilj ustanova baštine još od njihovog postanka, a koji, sasvim razumljivo, s vremenom dobija nove, unaprijeđene mogućnosti realizacije davno zacrtanih ciljeva. Najglasniji zagovornici spomenutog pristupa, uz nekolicinu ostalih autora, jesu već spominjani, ugledni M. E. Casey te L. C. Savastinuk kao autori koji koncept biblioteke 2.0 ne dovode u vezu isključivo s realizacijom bibliotečkih usluga uz iskorištavanje mogućnosti Web 2.0 tehnologija. Za M. E. Caseya i L. C. Savastinuk "bilo koja usluga, fizička ili virtuelna, a koja uspješno doseže do korisnika, često je evaluirana te iskorištava korisnički doprinos, jeste usluga biblioteke 2.0. Čak i starije, tradicionalne usluge mogu biti usluge biblioteke 2.0, ukoliko su zadovoljeni navedeni kriteriji. Slično tome, biti nov nije dovoljno za realiziranje usluge biblioteke 2.0."⁸ Iako ispravno upućuju na kontinuiranu, trajnu orijentiranost na korisnika, a za koju participativni, kolaborativni Web 2.0 alati nisu *ab ovo* otkrića usmjerenosti ka korisniku, navedeni pristupi, ukoliko se prihvate kao krajnja, isključiva stajališta, izazivaju izvjesne poteškoće te onemogućavaju sistematiziraniji, strukturiraniji pristup području bibliotečkih usluga. Zapravo, spomenuti pristup u neku je ruku sličan težnji T. Berners-Leeja te niza srodno orijentiranih autora da se termin Web ne "cijepa" na niz terminoloških modaliteta, s tim da se ovdje radi o pretpostavci usmjerenoj u suprotnom pravcu – novonastali pojam pokušava se proširiti na niz usluga koje predatiraju njegovom nastanku. Zapravo, uopće nije upitno da neki modaliteti realizacije bibliotečkih usluga unutar Web 2.0 tehnološkog okruženja, dakle, u vidu 2.0 bibliotečkih usluga, u više ili manje rudimentarnoj formi ili bar s istim temeljnim ciljem, postoje i ranije. Međutim, slično kao s opravdanim razlikovanjem Web 1.0 i Web 2.0 tehnološkog okruženja, s Webom 2.0 kao aktuelnom, unaprijeđenijom Web razvojnom fazom, i termin

⁵ Usp. K. Chad, P. Miller, „Do Libraries Matter? The Rise of Library 2.0“, 2005.

http://www.talis.com/applications/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf, 15. aprila 2010.

⁶ Talis Group Ltd. (Sollihul, Engleska) jedna je od vodećih svjetskih softverskih kompanija trenutno usmjerena ka razvoju aplikacija semantičkog Weba te njihove primjene u području obrazovanja, istraživanja, ali i bibliotečkog sektora. Na tragu svog dugogodišnjeg interesa za bibliotečki sektor, još od samog osnutka 1969. godine, a kada se angažirao na izgradnji integriranog bibliotečkog sistema (engl. Integrated Library System), Talis je, vrlo očito, aktivno učestvovao i u polemici o utjecaju Weba 2.0 na tradicionalne biblioteke., usp. http://en.wikipedia.org/wiki/Talis_Group, 15. aprila 2010. Za detaljnije informacije o doprinosu Talisa biblioteci 2.0 u vidu softverskih rješenja, ali i stručnih članaka istaknutih Talisovih uposlenika poput P. Millera, I. Davisa, K. Chada te ostalih usp. Talis Applications: Libraries, Education, Learning, Community. <http://www.talis.com/applications/products/index.shtml>, 15. aprila 2010.

⁷ M. E. Casey, L. C. Savastinuk, „Library 2.0: Service for The Next-Generation Library“, *Library Journal*, br. 14, 2006. <http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html>, 15. aprila 2010.

⁸ M. E. Casey, L. Savastinuk, „Library 2.0: Service for The Next-Generation Library“.

biblioteka 2.0 smislenije je, ali i pragmatičnije posmatrati u kontekstu aktuelnog, Web 2.0 tehnološkog okruženja te mogućnosti koje su postale izvodive upravo unutar takvog okruženja. Time se, naravno, ne osporava usmjerenost korisniku i u kontekstu tradicionalnih bibliotečkih usluga, ali se omogućava transparentnije razlikovanje te prepoznavanje novih modela realizacije usluga unutar biblioteka, kao i ostalih ustanova baštine. Pokazuje se da implementacija Web 2.0 tehnoloških alata povlači za sobom i modele realizacije usluga kakve ustanove baštine ranije ne poznaju te je i, shodno tome, nužno pojam biblioteka 2.0 jasno ograničiti na aktuelnu, prepoznatljivu, razlikotvornu fazu realizacije baštinskih usluga. Teorija biblioteke 2.0 postaje mnogo korisnija ukoliko se usmjeri ka na Webu zasnovanim uslugama, uz, naravno, ne negiranje opće poznate činjenice da filozofija orijentiranosti ka korisniku sasvim nadmašuje realizaciju usluga uz isključivo iskorištavanje Web tehnologija. Zapravo, kako o suodnošenju termina Web 2.0, biblioteka 2.0 te tradicionalnog bibliotečkog okruženja lucidno promišlja L. Cedeira Serantes "ideja smještanja korisnika u centar interesa uopće nije revolucionarna, ali način na koji to biblioteka 2.0 materijalizira jeste"⁹. Na tragu spomenutog promišljanja jeste i ono autora M. C. Habiba za kojeg biblioteka 2.0 jeste "podskup bibliotečkih usluga dizajniranih da udovolje korisničkim potrebama prouzrokovanim direktnim ili perifernim utjecajima Weba 2.0"¹⁰. Dakle, biblioteka 2.0 kao Habibov *podskup* postaje prostor realizacije jasno definiranih usluga, kao i razvojna faza unutar tradicije biblioteke kao ustanove baštine čija obilježja intenzivno korespondiraju s obilježjima aktuelnog Web tehnološkog okruženja znanog kao Web 2.0. S tim u vezi, valja prihvatiti prijedlog J. Manessa koji biblioteku 2.0 definira kao "primjenu interaktivnih, kolaborativnih, multimedijalnih Web tehnologija unutar prostora realizacije bibliotečkih zbirki i usluga zasnovanih na Webu. Ograničavanje definicije na usluge zasnovane na Webu, a ne na bibliotečke usluge uopće, onemogućava potencijalnu konfuziju te dozvoljava terminu da i dalje bude teoretiziran te korisniji u profesionalnom diskursu. Primjena teorije biblioteke 2.0 na aspekte bibliotekarstva koji nisu u vezi s Web 2.0 tehnologijama dobrodošla je, ali bi, prije svega, trebala biti drugačije terminološki određena."¹¹ Samim time, i aktuelne modele realizacije informacijskih usluga kao usluga koje se sve

intenzivnije ostvaruju korištenjem aktuelnih, Web 2.0 tehnologija, valja posmatrati kao zasebnu, prepoznatljivu fazu u tradiciji realizacije ovog dijela usluga, odnosno kao *informacijsku uslugu 2.0*. Informacijska usluga 2.0, kao dio usluga biblioteke 2.0, jeste usluga pri čijoj se realizaciji iskorištavaju dosezi tehnologija razvijenih unutar Web 2.0 tehnološkog okruženja. Na ovaj dio bibliotečkih, odnosno baštinskih usluga uopće svakako utječe i niz promjena unutar kojih se pojavljuju i još neke, za informacijsku uslugu 2.0 bitne odlike šireg informacijsko-uslužnog okruženja. Zapravo, informacijska usluga 2.0 podrazumijeva ne samo puko implementiranje aktuelnih Web 2.0 alata, već i usvajanje te demonstriranje 2.0 svjetonazora, a koji temeljito mijenja tradicionalne modele realizacije ovog dijela usluga. Aktuelni, 2.0 svjetonazor, sasvim prirodno, rezultira i redefiniranim temeljnim teorijskim pretpostavkama u području bibliotečkih / baštinskih djelatnosti, a, posljedično tome, i izmijenjenom baštinskom praksom. U cilju teorijskog "ovjerovljavanja" te "legitimiranja" biblioteke 2.0 kao izmijenjenog, unaprijeđenog, 2.0 bibliotečko-uslužnog konteksta, J. Maness ističe nekoliko temeljnih pretpostavki unutar kojih teorija biblioteke 2.0 može biti razvijana.¹² Najprije, biblioteka 2.0 jeste *korisniku orijentirana* na način aktivne korisničke participacije u kreiranju sadržaja i usluga vidljivih unutar Web prisustva biblioteke, a što se poglavito odnosi na redefinirani model WebPAC-a, recimo, ali, svakako, i na izmijenjenu, informacijsku uslugu 2.0. Biblioteka 2.0, također, pojačano osigurava *multimedijalna iskustva*. Kako usluge, tako i zbirke biblioteke 2.0 intenzivno se obogaćuju prednostima upotrebe audio / video zapisa, a čemu su biblioteke sklone i ranije, iako, J. Maness intenzitet iskorištavanja multimedijalnih alata na svim razinama usluživanja korisnika danas smatra jednom od karakteristika koje, uz ostale, bitno obilježavaju upravo biblioteku 2.0. Učešće korisnika u Web prisustvu biblioteke 2.0 potvrđuje je kao *društveno bogat prostor* s više mogućih smjerova komunikacije, kojem kako svojim sinhronim (npr. kroz IM), tako i asinhronim (npr. kroz wiki) vidovima komunikacije bitno doprinosi. Biblioteka 2.0 usto je i *inovativna u odnosu na zajednicu*: biblioteke su oduvijek, kao i ostale ustanove baštine, društveno odgovorne ustanove, odnosno ustanove na usluzi društvenoj zajednici čijim promjenama se prilagođavaju, ali biblioteka 2.0 "ne samo da se mijenja sa zajednicom, ona dozvoljava zajednici korisnika da mijenjaju biblioteku"¹³. Aktivnije prisustvo korisnika pri realizaciji bibliotečkih usluga, ali i u oblikovanju same bibliotečke građe, biblioteka 2.0 ostvaruje

⁹ L. Cedeira Serantes, „Untangling the Relationship Between Libraries, Young Adults and Web 2.0: The Necessity of a critical perspective“, *Library Review*, Vol. 58, br. 3, str. 240.

¹⁰ M. C. Habib. Prema: L. Cedeira Serantes, „Untangling the Relationship Between Libraries, Young Adults and Web 2.0“, str. 240.

¹¹ J. Maness, „Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries“, *Webology*, Vol. 3, br. 2, 2006. <http://webology.ir/2006/v3n2/a25.html>, 7. aprila 2010.

¹² Usp. J. Maness, „Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries“.

¹³ J. Maness, „Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries“.

zahvaljujući afirmiranju *kulture participacije*, a čije su egzemplarne manifestacije unutar 2.0 baštinskog okruženja Web 2.0 izvorni alati poput blogova, wikija, društvenog označavanja i dr. Korisnička participacija mahom realizirana kroz spomenute alate doprinosi i unapređenju informacijskih usluga ustanova baštine koje zasigurno mogu imati koristi od istinski saradničkih okruženja, a što informacijske usluge danas i postaju, u pravom smislu te riječi. Biblioteka 2.0 iskorištava znanje korisnika da obogati i unaprijedi bibliotečke usluge. Korisnički komentari, vrednovanja te tagovi upisuju se u Web stranice biblioteka. Samim time, kreira se informativniji proizvod za buduće korisnike. Korisnici biblioteka imaju omiljene naslove, autore, žanrove. Dozvoliti im da komentiraju, vrednuju informacijske izvore te da utiske dijele s drugima unutar mnogo fleksibilnijeg WebPAC-a znači unaprijediti bibliotečku uslugu, posebno ako se ima u vidu da korisnike često motivira upravo saznanje o tome šta čitaju, slušaju ili gledaju njihovi susjedi.¹⁴ Zapravo, očito je da biblioteka 2.0 usvaja saznanja na kojima danas počiva dizajniranje aktualnih Web alata – korisnici ne traže i ne koriste informacije isključivo kao pojedinci, već i kao zajednica. Još jedna od uspješnijih koncepcija biblioteka 2.0 ili ona koja sažima njenu suštinu jeste koncepcija J. Manessa za kojeg “biblioteka 2.0 u ovom trenutku jeste sučelje društvene mreže koju dizajnira korisnik. Ona je personalizirani OPAC koji omogućava pristup IM-u, RSS-u, blogovima, wikijima, tagovima te javnim i privatnim profilima unutar bibliotečke mreže. Ona je virtuelna realnost biblioteke, mjesto u kojem pojedinac ne samo potražuje informacijske izvore, već i komunicira sa zajednicom te razmjenjuje ideje i znanja unutar nje. Biblioteka 1.0 pomjerila je zbirke i poneke usluge u online okruženje, dok biblioteka 2.0 prenosi cijeli niz bibliotečkih usluga na elektronski medij. Biblioteke su prisutne na Webu već dugi niz godina, a s bibliotekom 2.0 tom okruženju pridružuju se i bibliotečki korisnici.”¹⁵ Međutim, kako se pojam biblioteka 1.0 pojavio *post festum*, tek u odnosu na ipak precizniji pojam biblioteka 2.0, korisno bi bilo pod pojmom biblioteka 1.0 podrazumijevati ne samo onu bibliotečku razvojnu fazu koja direktno prethodi biblioteci 2.0, već biblioteku 1.0 vidjeti kao heterogeni te sveobuhvatni pojam kojim se obuhvata dugi razvojni put bibliotečke djelatnosti do trenutka kada je on izmijenjen nečim radikalno novim, znatno unaprijeđenim, a posljedica čega je i novi pojam, biblioteka 2.0. Uz pojavu novih konceptualnih određenja biblioteke te njenog redefiniranja na teorijskom nivou, u stvarnoj se bibliotečkoj praksi realizira niz promjena, a koje se

daju prepoznati i kao neka od temeljnih razlikovnih obilježja biblioteke 1.0 / biblioteke 2.0, a što ilustrativno prikazuje i slijedeća tablica.¹⁶

Tablica 1: Razlike između biblioteke 1.0 i biblioteke 2.0

Biblioteka 1.0	Biblioteka 2.0
E-pošta referentna usluga / Q&A stranice	Razmjena poruka u stvarnom vremenu
Tekstualni vodiči	Vodiči zasnovani na pokretnim medijima s interaktivnim bazama podataka
Popisi adresa e-pošte	Blogovi, wikiji, RSS
Kontrolirane klasifikacijske sheme	Tagovanje praćeno kontroliranim shemama
OPAC	Personalizirano sučelje društvene mreže
Katalog kojeg sačinjava uveliko pouzdana štampana i elektronska građa	Katalog pouzdanih i suspektnih zbirki, Web stranica, blogova, wikija itd.

Korisniku prilagođene te participativne bibliotečke usluge doprinose i općem usaglašavanju bibliotečkog uslužnog konteksta sa širim obrazovnim, stručnim, rekreativnim okruženjima u kojima korisnik također učestvuje, a koji, sasvim jasno, poput biblioteka i ostalih ustanova baštine, bivaju pod utjecajem aktualnog, Web 2.0 tehnološkog okruženja. Na taj način, korisnik i unutar prostora realizacije usluga ustanova baštine biva “ponuđen” onim alatima kojima je i u širem okruženju inače sklon, a što ustanove baštine potvrđuje kao društveno odgovorne, na opće promjene kontinuirano senzibilizirane, te i dalje potrebne ustanove. Usto, ne samo da biblioteke otvaraju svoje zbirke i usluge prema aktivnijem korisničkom učešću već se, omogućavajući korisnicima da učestvuju u usluzi te da je prilagode sebi, manje koncentriraju na kontrolu sistema, a više na ojačani kolaborativni pristup zbirka i uslugama za cijelu korisničku zajednicu. Čak i tradicionalno “zatvoreni” te strogo kontrolirani bibliotečki katalog danas biva prostor upisivanja korisničkog stajališta, a čime korisnik intervenira ne samo u sadržaje informacijskih izvora pohranjenih unutar ustanova baštine, već i u njihove, dosad strogo kontrolirane metapodatke.

¹⁴ M. E. Casey, L. C. Savastinuk., „Library 2.0: Service for The Next-Generation Library“.

¹⁵ J. Maness, „Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries“.

¹⁶ J. Maness, „Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries“.

Istovremeno, biblioteka krilatica stoljećima, pa čak i unutar Web 1.0 bibliotečkog / baštinskog okruženja uglavnom je bila *come and get it*¹⁷, kada su biblioteke / baštinske zbirke i usluge namijenjene korisnicima u pitanju. Danas, u okruženju Web 2.0 tehnoloških alata, sve se intenzivnije iskušava tzv. *pull / push* opozicija.¹⁸ Naime, tradicionalno, pa čak i unutar Web 1.0 tehnološkog okruženja, dakle, pod okriljem moguće biblioteke 1.0, dominira tzv. *pull* tehnologija. Zapravo, i pored digitalizacije velikog dijela bibliotečkih zbirki ili, pak, organiziranja digitalnih zbirki izvorno digitalne građe, te djelimičnog pomjeranja bibliotečkih usluga u “prostore tokova”, korisnik je i dalje morao “povući” željene sadržaje te usluge i to, najčešće, s Web stranice biblioteke. Dakle, prednosti korištenja izvora informacija realiziraju se tek u postupku korisničkog “povlačenja” željene jedinice građe ili potrebne usluge, a koji se i dalje odigrava na *mjestu* ponuđenih bibliotečkih usluga, uz, naravno, prihvatanje današnje složenosti samoga pojma *mjesto*. *Pull* tehnologije predstavljene su alatima poput tradicionalnih Web stranica, ali i blogova. Suprotno tome, kao alternativne, danas sve aktuelnije mogućnosti u prostoru realizacije usluga uopće, pa tako i baštinskih, nadaju se tzv. *push* tehnologije. Zapravo, neki od Web 2.0 alata omogućili su ovu vrlo važnu promjenu zahvaljujući kojoj informacijski izvori danas mogu biti odaslani iz svojih matičnih konteksta te “gurnuti” u kontekste u kojima korisnici provode svoje vrijeme te, možda, i ne očekuju pomoć ustanova baštine. Na taj način, blogovi, ali i mrežne stranice, recimo, bivaju unaprijeđeni *push* tehnologijama poput RSS-a. Dakle, baštinske ustanove trebaju iskoristiti raznolike mogućnosti Web 2.0 tehnologija kako bi “gurnule” svoje usluge prema korisnicima, u prostore te kontekste u kojima oni trenutno jesu, a u kojima bi usluga ustanova baštine mogla biti iskoristiva. Na taj način, korisniku se izlazi u susret ne samo s obzirom na realizaciju usluga u poželjnom vremenu i prostoru, već se ustanove baštine nameću kao “skrbničke” ustanove mijenjajući tradicionalnu

poziciju “korisnika u životu biblioteke na biblioteku u životu korisnika”¹⁹.

3. ZAKLJUČAK

Biblioteka 2.0 zasigurno jeste nova, prepoznatljiva, razlikotvorna razvojna faza u teoriji i praksi ovog tipa ustanova baštine. Tome u prilog govori nemjerljiv doprinos temi velikog broja autora u području bibliotečkih, odnosno informacijskih znanosti, ali i izvješća iz stručne zajednice koja potvrđuju sve intenzivnije korištenje Web 2.0 tehnologija kao sredstava realizacije velikog dijela usluga. S tim u vezi, zanimljivim se čini i *Manifest bibliotekara 2.0* autorice L. B. Cohen²⁰, a unutar kojeg su artikulirani temeljni zahtjevi informacijskog stručnjaka današnjice, a biblioteka 2.0 potvrđena kao bitna te prepoznatljiva razvojna pojava u historiji postojanja ovog tipa ustanova. Zapravo, biblioteka 2.0 već je legitiman termin kako u teoriji, tako i u praksi biblioteke kao ustanove baštine, a kroz nekolike protekle godine gotovo je postignut konsenzus oko temeljnih obilježja koja karakteriziraju aktuelnu bibliotečku razvojnu fazu znanu kao biblioteka 2.0.

Zapravo, današnje potrebe bibliotečkih / baštinskih korisnika rezultat su snažne sinergije u novom okruženju formuliranih zahtjeva, na jednoj, te trajnih, nikad bitno izmijenjenih potreba, na drugoj strani. S tim u vezi, valja se složiti s autoricom J. Schmidt koja podsjeća da “bibliotečki korisnici i dalje žele temeljne usluge – stručnost, pouzdanost, razumijevanje, pravovremenost, časnost, kao i ljubazan pristup. Žele pomoć u vezi s pristupom informacijama. Žele koristiti građu i u štampanoj i u elektronskoj formi. Žele da sve funkcionira efikasno, kao i potvrdu da izvore koriste ispravno – uz što više mogućnosti ‘samousluživanja’. Žele obuku za pronalaženje izvora, razvoj ICT vještina te jednakost u dostavi usluga. Žele odgovore na pitanja te rješenja za probleme. Žele isporučivanje informacija te realiziranje usluga u najkraćem vremenskom roku, uz minimalno ulaganje napora. Žele usluge ‘u pravo vrijeme’, kao i personalizirane, ‘samo za mene’ usluge.”²¹

Biblioteka 2.0, odnosno njene zbirke i usluge evidentno idu u susret promptnom te adekvatnom odgovoru na spomenute zahtjeve.

¹⁷ Usp. J. Schmidt, „Promoting Library Services in a Google World“, *Library Management*, Vol. 28, br. 6/7, 2007, str. 341.

<https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/proxy/nph-proxy.cgi/000100A/http/www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=3dArticle=26Filename=3dhtml/Output/Publishing/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0150280605.pdf>, 13. aprila 2010.

¹⁸ Usp. R. Fox, „Digital Libraries: The System Analysis Perspective: The Advent of Twenty-First Library Services“, *OCLC Systems & Services: International Digital Library Perspectives*, Vol. 25, br. 1, 2009, str. 13.

<https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/proxy/nph-proxy.cgi/000100A/http/www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=3dArticle=26Filename=3dhtml/Output/Publishing/EmeraldFullTextArticle/Pdf/1640250102.pdf>, 13. aprila 2010.

¹⁹ L. Cedeira Cerantes, „Untangling the Relationship Between Libraries, Young Adults and Web 2.0: The Necessity of a critical perspective“, str. 237.

²⁰ Usp. L. B. Cohen, „A Librarian's 2.0 Manifesto“, 2007. http://liblogs.albany.edu/library20/2006/11/a_librarians_20_manifesto.html, 3. aprila 2010.

²¹ Schmidt, Janine, *Promoting Library Services*, str. 340.

LITERATURA

- [1] K. Bolan, M. Canada, R. Cullin, „Web, Library and Teen Services 2.0.“, *Young Adult Library Services*, Vol. 5, br. 2, 2007, str. 40-43.
<https://proxy.knjiznice.ffzg.hr/proxy/nph-proxy.cgi/000100A/http/web.ebscohost.com/ehost/pdf=3fvid=3d5=26hid=3d8=26sid=3dad2fe2eb-8af5-4b0a-ac1b-2b3da3ecc6e5=2540sessionmgr103>, 10. marta 2010.
- [2] S. Abram, „Web 2.0, Library 2.0 and Librarian 2.0: Preparing for the 2.0 World“, *Online International Conference Proceedings*, 2007.
<http://www.sirsidynix.com/Resources/Pdfs/Company/Abram/OnlineIntrenationalProceedings1.pdf>, 10. marta 2010.
- [3] M. E. Casey, „LibraryCrunch Blog“, Septembar 2005.
<http://www.librarycrunch.com/2005/09/>, 15. aprila 2010.
- [4] P. Miller, „Web 2.0: Building the New Library“, *Ariadne*, br. 45, 2005.
<http://www.ariadne.ac.uk/issue45/miller/>, 1. aprila 2010.
- [5] K. Chad, P. Miller, „Do libraries matter? The Rise of Library 2.0“, 2005.
http://www.talis.com/applications/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf, 15. aprila 2010.
- [6] „Talis Applications: Libraries, Education, Learning Community“,
<http://www.talis.com/applications/products/index.shtml>, 15. aprila 2010.
- [7] M. E. Casey, L. C. Savastinuk, „Library 2.0: Service for The Next-Generation Library“, *Library Journal*, br. 14, 2006.
<http://www.libraryjournal.com/article/CA6365200.html>, 15. aprila 2010.
- [8] L. Cedeira Serantes, „Untangling the Relationship Between Libraries, Young Adults and Web 2.0: The Necessity of a critical perspective“, *Library Review*, Vol. 58, br. 3, str. 237-251.
- [9] J. Maness, „Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries“, *Webology*, Vol. 3, br. 2, 2006.
<http://webology.ir/2006/v3n2/a25.html>, 7. aprila 2010.
- [10] J. Schmidt, „Promoting Library in a Google World“, *Library Management*, Vol. 28, br. 6/7, 2007, str. 337-346.
- [11] R. Fox, „Digital Libraries: The System Analysis Perspective: The Advent of Twenty-First Library Services“, *OCLC Systems & Services. Services: International Digital Library Perspectives*, Vol. 25, br. 1, 2009, str. 8-15.